

Закревська Л.М.

Національний університет харчових технологій

Умови економічної конкуренції в Україні

Щороку Антимонопольним комітетом України (АМК) припиняється близько 1,5 тис. порушень конкурентного законодавства. З 1656 порушень, припинених органами комітету в 2001 р., понад половину (847) є зловживаннями монопольним становищем. Виявлено 396 (або 23,9%) фактів дискримінації суб'єктів господарювання органами влади. Водночас порівняно невелика кількість справ розслідувалася з питань картелів і недобросовісної конкуренції. Така ситуація пояснюється тим, що зловживання монопольним становищем і дискримінація підприємців органами влади - це порушення, які, як правило, мають беззаперечні докази у вигляді документів або рішень органів влади і суб'єктів господарювання. Їх можна обґрунтовувати економічними розрахунками, здійсненими на підставі регулярної статистичної звітності та разових обстежень. Щодо антиконкурентних узгоджених дій та недобросовісної конкуренції, то розгляд відповідних справ, як правило, ускладнюється недосконалістю нормативної бази та процедури розслідування, відсутністю безпосередніх доказів, проблемами з проведенням експертизи тощо.

Зловживання монопольним становищем є дуже поширеним в Україні. На 1 січня 2002 р. органами АМК визнано, що на загальнодержавному рівні монопольне становище займають 378 суб'єктів господарювання, а на регіональних ринках - 4183. Але це тільки визнані у встановленому порядку монополісти. У реальному житті їх, звичайно, набагато більше. На жаль, державна статистика поки що не дає повної картини про стан окремих ринків. Тим часом офіційне невизнання монопольного становища окремих підприємців не заважає їм успішно зловживати таким становищем.

Монополісти буквально ставлять споживачів своїх послуг на коліна. Особливо болючими є проблеми дискримінаційних та монопольно високих цін і

тарифів. Найбільша кількість таких порушень рік у рік виявляється на ринках житлово-комунальних послуг. Підприємці, що діють у сфері централізованого тепло- і водопостачання, водовідведення, обробки твердих відходів, експлуатації та поточного ремонту житлового фонду, своїми недобросовісними діями не просто порушують дисципліну цін, а завдають відчутної шкоди малозабезпеченим і соціально вразливим широким верствам населення. Тому усунення цих порушень має не тільки економічне, але й важливе соціальне значення.

Антиконкурентні узгоджені дії, а простіше сказати, змови підприємців, - це вид порушень антимонопольного законодавства, досить складний для розслідування. Їх важко виявити, а ще важче довести. З цієї причини частка подібних справ у структурі порушень, припинених АМК, рік у рік була найнижчою (у 2001 р. - 2%), хоча даний напрям розслідувань був визначений як пріоритетний, і великі зусилля працівників усіх органів комітету при проведенні перевірок спрямовувалися на виявлення саме таких порушень.

Істотні перешкоди на шляху вільної конкуренції в Україні створюють представники різних владних структур. Згідно із законом, порушенням конкурентного законодавства є антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю у вигляді прийняття письмових або усних рішень, а також дій або бездіяльності, які вже призвели або можуть призвести до спотворення конкуренції.

З припинених у 2001 р. 396 фактів дискримінації щодо суб'єктів господарювання з боку органів влади майже половина - це обмеження прав підприємців щодо придбання або реалізації товарів, а також встановлення заборон або обмежень щодо окремих суб'єктів господарювання. За рекомендаціями АМК такі обмеження знято на ринках забезпечення бланками медичних довідок, виробництва лікарських засобів і торгівлі ними, послуг з проведення судових експертиз, виконання пасажирських автоперевезень, торгівлі горілкою, гастрольної діяльності, фотографування у дитячих закладах тощо. Як приклад можна навести усунення неправомірних обмежень щодо господарської діяльності на ринках зерна, що зобов'язують підприємців погоджувати свої дії з органами влади та декларувати

використання продукції. Сільськогосподарським виробникам встановлювалися конкретні обсяги здавання зерна за фіксованою ціною у рахунок погашення заборгованості за раніше одержані матеріально-технічні ресурси. Крім того, їх примушували здавати зерно до регіональних ресурсів за цінами, нижчими від біржових.

Для проведення об'єктивних розслідувань і встановлення різносторонніх контактів з підприємцями важливе значення має дисципліна надання інформації на запит комітету. Порухення такої дисципліни істотно ускладнює процес прийняття зважених рішень і затримує розслідування.

Часто виникає неправильне уявлення, що, начебто, інформацію можна збирати лише в осіб, які беруть участь у справі. Це далеко не так. Підприємці помиляються, відмовляючись надавати інформацію комітетові на тих підставах, що вони, начебто, не мають ніякого відношення до розслідуваної справи.

Масовість і відчутність наслідків порушень законодавства про захист економічної конкуренції - серйозна соціально-економічна проблема для України. Є об'єктивні підстави вважати, що на сьогодні виявляється і припиняється лише невелика частина таких порушень. Усе це вкрай негативно впливає на процес ринкових перетворень у нашій державі. Одних зусиль Антимонопольного комітету явно не досить: тут необхідні комплексні дії всіх гілок влади - законодавчої, виконавчої та судової.

Література:

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» 11 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. – 2001. - N 12. - С.64
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. - 1996. - N 36. - С.164

e-mail: lzakr@ukr.net